

Το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου βρήκε την υφήλιο με δύο νέες στρατιωτικές και οικονομικές υπερδυνάμεις: Τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιαπωνία. Η αυτοκρατορία του Χιροχίτο είχε εκμεταλλευτεί την αδυναμία των Γερμανών να υποστηρίξουν τα συμφέροντά τους στην Άπω Ανατολή και τους είχε διώξει από την κινεζική αγορά, ενώ είχε μεταβληθεί στον κύριο προμηθευτή πολεμικού υλικού της Ρωσίας. Την ίδια ώρα κατόρθωσε ν' αυξήσει τον εμπορικό της στόλο και να τον καταστήσει τρίτο στον κόσμο. Η αλματώδης ανάπτυξη της ιαπωνικής βιομηχανίας, παρά την έλλειψη ντόπιων πρώτων υλών, δημιούργησε συσσώρευση πλούτου που επενδύθηκε σε δάνεια στους πρώην εμπολέμους. Στην Ασία και τον Ειρηνικό, μόνος σοβαρός αντίπαλός της ήταν οι ΗΠΑ.

Καθώς τα πεδία των μαχών και οι ζημιές ήταν μακριά τους, ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος δεν είχε ενοχλήσει ιδιαίτερα τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ενώ οι ευρωπαϊκές βιομηχανίες καταστρέφονταν, η αμερικανική αναπτυσσόταν. Κέρδιζε από τον πόλεμο. Με τη μέθοδο των επιδοτήσεων και της προστασίας, τα αμερικανικά προϊόντα ρίχνονταν στις τρίτες χώρες και εκτόπιζαν τα ευρωπαϊκά. Στην πραγματικότητα, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν κηρύξει έναν ανελέητο παγκόσμιο οικονομικό πόλεμο, με σκοπό την κυριαρχία τους πάνω στη γη. Οι μόνοι Ευρωπαίοι, που πουλούσαν, ήταν αυτοί που διέθεταν πρώτες ύλες για την παραγωγή τελικών προϊόντων. Αυτοί κέρδιζαν πολλά.

Για να πετύχει η αμερικανική επιθετική πολιτική πωλήσεων, χρειαζόταν αυτοματισμός στη βιομηχανία και υπερπαραγωγή. Με ευαγγέλιο την τυποποίηση των προϊόντων, που είχε βρει θερμό υποστηρικτή στο πρόσωπο ενός μεταλλειολόγου και μεγαλέμπορου: Του Ερβέρτου Κλαρκ Χούβερ, μεγαλοπαράγοντα των ρεμπουπλικάνων. Το 1921, ήταν υπουργός Εμπορίου. Το 1928, εκλέχτηκε πρόεδρος των ΗΠΑ.

Τυποποίηση και υπερπαραγωγή πραγματοποιήθηκαν χάρη σε μια ασυλλόγιστη κρατική πολιτική δανειοδοτήσεων. Όμως, η υπερπαραγωγή απαιτούσε τεράστιες ποσότητες πρώτων υλών. Η υπερβολική ζήτηση έκανε τις τιμές τους να παίρνουν την ανηφόρα, σε εξωπραγματικά επίπεδα, πολύ πιο πάνω από τα φυσιολογικά. Και, κάποια στιγμή, η υπερπαραγωγή έφτασε στο σημείο να ξεπεράσει τα όρια της ζήτησης. Βιομηχανίες και αγρότες δυσκολεύονταν να προωθήσουν τα προϊόντα τους στην αγορά. Ιδιαίτερα, ο αγροτικός πληθυσμός βρέθηκε σε δύσκολη θέση, καθώς το ανέβασμα του βιοτικού επιπέδου μείωνε την κατανάλωση δημητριακών. Η αγορά έφτασε στα όρια του κορεσμού.

Ο τρελός ρυθμός της ανάπτυξης και της υπερπαραγωγής μεταδόθηκε και στο χρηματιστήριο. Καθώς οι τιμές των πρώτων υλών και των τελικών προϊόντων ανέβαιναν,

ανηφόριζαν και οι τιμές των μετοχών. Η πλαστή τους υπεραξία ήταν τρομερά δυσανάλογη προς την πραγματική. Μέσα στους πρώτους εννιά μήνες του 1929, οι τιμές των μετοχών πήραν πάνω τους 83%. Μια μετοχή ονομαστικής αξίας 20 και 30 δολαρίων, έφτασε την πρωτοχρονιά του 1929 να πουλιέται 100 δολ. και την 1η Οκτωβρίου, 183 δολ.

Όμως, πολλές επιχειρήσεις δεν ήξεραν, τι να κάνουν τα αποθηκευμένα τους προϊόντα και πού να βρουν ρευστό χρήμα για ν' ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Οι τράπεζες και οι δανειστές πίεζαν για τις δόσεις των δανείων και τους τόκους. Η κυβέρνηση του προέδρου Ερβέρτου Χούβερ δεν πήρε έγκαιρα είδηση, τι συνέβαινε. Αντιμετώπισε τα πρώτα συμπτώματα της κρίσης με την εκφώνηση λόγων γεμάτων αισιοδοξία. Όμως, με την αισιοδοξία μονάχα, λεφτά δεν βρίσκονταν. Μοναδική διέξοδος για όλους, όσοι χρωστούσαν, ήταν να πουλήσουν μετοχές.

Στις 24 Οκτωβρίου του 1929, στη Γουόλ Στριτ, όπου βρίσκεται η έδρα του χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, έγινε αναγκαστική εκποίηση 19.000.000 μετοχών. Αποτέλεσμα ο πανικός. Μέσα σε λίγες ώρες, οι τιμές κατρακύλησαν κάτω και από την πραγματική τους αξία και χάθηκε επενδυμένη υπεραξία 23 δισεκατομμυρίων δολαρίων (όσο περίπου ο μισός προϋπολογισμός του ελληνικού κράτους).

Μέσα στην ίδια μέρα, καταστράφηκαν 50.000 μικρές επιχειρήσεις. Ήταν το περίφημο «κραχ της Νέας Υόρκης», που επέφερε αλυσιδωτές καταστροφές. Τεράστιες επιχειρήσεις έκλεισαν και η ανεργία ήρθε αναπόφευκτη. Ακολούθησε η υποκατανάλωση, αφού οι άνεργοι δεν είχαν χρήματα να αγοράσουν. Και η υποκατανάλωση έφερε τη μείωση των δημοσίων εσόδων από τους έμμεσους φόρους και την κάθετη πτώση των τιμών των πρώτων υλών, που έμεναν αδιάθετες. Αναγκαστικά, η κυβέρνηση αύξησε τους άμεσους φόρους επιτείνοντας την φτώχεια, ενώ η κρίση έπληξε και την Ευρώπη, από το 1931. Τότε, έφτασε εκεί ο αντίκτυπος.

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το κραχ οδήγησε σε χιλιάδες αυτοκτονίες. Όπως κάθε συνεπής αποτυχημένος ηγέτης, ο Χούβερ διέγινωσε ότι δεν έφταιγε ο ίδιος για την απόγνωση στην οποία είχε οδηγήσει τον αμερικανικό λαό αλλά το οινόπνευμα, που αναγορεύτηκε στην πρώτη και σχεδόν μόνη αιτία των αυτοκτονιών και κάθε άλλης κοινωνικής νόσου. Ήδη, η ποτοαπαγόρευση ίσχυε από το 1920 επιτείνοντας την κυριαρχία του γκανγκστερισμού. Όταν η ποτοαπαγόρευση καταργήθηκε, το συνδικάτο του εγκλήματος στράφηκε στη διακίνηση ναρκωτικών, που άνοιξε και νέες αγορές, έξω από τις ΗΠΑ. Όπως και με τα ποτά, η εξουσία περιορίστηκε στη συνειδητή ή και επιφανειακή καταστολή κι όχι στην προσπάθεια για εξάλειψη των κοινωνικών αιτιών, που τα συντηρούσαν.

Στην Ευρώπη, η κρίση που ξεκίνησε με το κραχ της Νέας Υόρκης, οδήγησε στην άνοδο του ναζισμού. Στην ίδια τη Γερμανία, οι άνεργοι το 1929 έφταναν τους 2.962.000. Το 1930 ανέβηκαν στα 3.683.000 για να φτάσουν τα 6.013.000 στα τέλη Ιανουαρίου του 1933, προσφέροντας στον Χίτλερ το πιο ακαταμάχητο προεκλογικό όπλο.

Στην Ασία, η κρίση έπληξε θανάσιμα την Ιαπωνία, καθώς μεγάλα κεφάλαια είχαν επενδυθεί στην αμερικανική βιομηχανία και το εμπόριο, που αδυνατούσε πια να αγοράζει. Η ιαπωνική βιομηχανική παραγωγή έπεσε κατακόρυφα, ενώ οι άνεργοι πολλαπλασιάζονταν χρόνο με τον χρόνο. Τη λύση ανέλαβε να δώσει ο στρατός με εισβολή στη Μαντζουρία (οι νεκροί μείωσαν τους δείκτες ανεργίας) και ανάληψη μεγάλων δημόσιων έργων.

Στα 1932, μπορεί στη Γερμανία να άνοιγε ο δρόμος για τους ναζί του Χίτλερ, αλλά ο κόσμος είχε στραμμένη την προσοχή του στους στρατοκράτες του Τόκιο, απ' όπου όλοι φοβούνταν ότι θα προέλθουν τα επόμενα δεινά της ανθρωπότητας. Όταν ωρίμασε ο χρόνος, Χίτλερ και Χιροχίτο μεταβλήθηκαν σε θανατερό σιδερένιο δίδυμο με τον Μουσολίνι απαραίτητη καρικατούρα του άξονα.

1929: ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ:

Ιανουάριος:

Οι Ηνωμένες Πολιτείες θρηνούν τον θάνατο ενός θρύλου του Φαρ Ουέστ: Στις 13 του μήνα, πέθανε ο πρώην μάρσαλ Γουάιτ Ερπ που μαζί με τα αδέρφια του το 1881 εξόντωσε την συμμορία των Κλάντον. Ήταν 26 Οκτωβρίου του 1881, όταν, στην τοποθεσία Ο.Κ. Κόραλ του Τόμπστοουν της Αριζόνα, πραγματοποιήθηκε η επική μονομαχία μεταξύ των φεουδαρχικών οικογενειών Κλάντον και Ερπ. Ο Γουάιτ Ερπ, δύο από τα αδέρφια του και ο «Ντοκ»

Χολιντέι, σκότωσαν δύο Κλάντον κι ακόμα δύο από τους πιστολέρο τους.

Φεβρουάριος:

Φορώντας αστυνομικές στολές, τα πρωτοπαλίκαρα του Αλ Καπόνε εισέβαλαν σε γκαράζ μιας αποθήκης παράνομων ποτών, συνέλαβαν επτά μέλη της συμμορίας του Μπαγκς Μόργκαν, τα έστησαν στον τοίχο και τα θέρισαν με πολυβόλα, στην «Σφαγή του Αγίου Βαλεντίνου» του Σικάγο. Ο Αλ Καπόνε είχε άλλοθι. Ο Μόργκαν αποσύρθηκε από την περιοχή.

Μάρτιος:

Σε 350 ανέρχονται οι εν ενεργεία πόρνες, σύμφωνα με την αστυνομική διεύθυνση Αθηνών Πειραιώς! Η αστυνομία ανακοίνωσε ότι συνολικά δρουν στην περιφέρεια πρωτεύουσας επτακόσιες πόρνες αλλά εκ περιτροπής οι μισές νοσηλεύονται σε νοσοκομεία και σανατόρια. Την ανακοίνωση διέψευσε ο Ν.Ν. Δρακουλίδης (ιστορικός της Ιατρικής), ο οποίος τις ανεβάζει σε 35.000 (!) και τις θεωρεί κυρίως υπεύθυνες για την τρομακτική εξάπλωση των αφροδισίων νοσημάτων, που πλήττουν τη χώρα. Άλλωστε, η σωματεμπορία είναι από τα πιο ανθηρά σύγχρονα επαγγέλματα.

Απρίλιος:

Ιούλιος:

Στις 26 του μήνα, παραιτήθηκε για λόγους υγείας ο πρωθυπουργός της Γαλλίας και «σωτήρας του γαλλικού φράγκου», Ρεϊμόν Πουανκαρέ. Ο Πουανκαρέ υπήρξε πρόεδρος της Δημοκρατίας τα κρίσιμα χρόνια 1913 - 1920 και πρωθυπουργός αλληπαλλήλων κυβερνητικών σχηματισμών, οπότε επικρίθηκε σφοδρά για την σκληρή πολιτική λιτότητας που επέβαλε, όταν ο πληθωρισμός εξευτέλιζε το γαλλικό νόμισμα. Πέθανε το 1934. Είχε γεννηθεί το 1860. Στην πρωθυπουργία, τον διαδέχτηκε ο νομπελίστας υπουργός Εξωτερικών Αριστείδης Μπριάν.

Αύγουστος:

Με αφορμή την επίθεση Κινέζων σε τρένο του Ανατολικού Σιδηροδρόμου Ρωσίας - Μαντζουρίας, στις 10 του προηγούμενου μήνα, ο κόκκινος στρατός ξεκίνησε σειρά επιδρομών μέσα στο έδαφος της Κίνας, όπου υπάρχουν νεκροί και τραυματίες. Η Κίνα διαμαρτυρήθηκε στους εγγυητές της Ουάσινγκτον, οι οποίοι έσπευσαν να θυμίσουν στη Σοβιετική Ρωσία ότι το σύμφωνο Κέλογκ - Μπριάν απαγορεύει τον πόλεμο και επιβάλλει την επίλυση των διακρατικών διαφορών με ειρηνικά μέσα. Ο Στάλιν απάντησε πως σέβεται το σύμφωνο αλλά ξεκαθάρισε πως άλλο πράγμα είναι ο πόλεμος και εντελώς άλλο η επιδρομή σε εχθρικό έδαφος και η εν συνεχεία αποχώρηση.

Σεπτέμβριος:

«Δεν γίνονται αυτά τα πράγματα», ήταν η αντίδραση των Γερμανών και Άγγλων διπλωματών στην πρόταση του πρωθυπουργού της Γαλλίας, Αριστείδη Μπριάν, να δημιουργηθούν οι «Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης». Η πρόταση έγινε στις 5 του μήνα, στη γενική συνέλευση της Κοινωνίας των Εθνών, στη Γενεύη, όπου ο Μπριάν εκφώνησε λόγο.

Οκτώ βριος:

Μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα, άρχισαν στις 26 του μήνα οι εργασίες για την κατασκευή φράγματος στον κάμπο του Μαραθώνα, προκειμένου να λυθεί οριστικά το πρόβλημα ύδρευσης της πρωτεύουσας. Παλιά, νερό έπαιρναν από τις βρύσες και τις πηγές που υπήρχαν. Στα 1834, θυμήθηκαν το αρχαίο Αδριάνειο υδραγωγείο, που λειτουργούσε ως το 1730. Το επισκεύασαν και το ξαναχρησιμοποίησαν. Εκεί, συγκεντρώνονταν τα νερά της Πεντέλης και με έναν αγωγό που ξεπερνά τα 17,5 χμ. έφταναν στη Δεξαμενή, στο Λυκαβηττό. Με σύμβαση του 1925, η εταιρεία Ούλεν ανέλαβε να λύσει οριστικά το πρόβλημα. Το φράγμα της λίμνης του Μαραθώνα λειτούργησε το 1931. Το 1977 εγκαινιάστηκε το έργο της λίμνης Υλίκης και το 1981 το φράγμα του Μόρνου.

Νοέμβριος:

Πέθανε στις 24 του μήνα, ο Γεώργιος Βενιαμίν Κλεμανσό, ο επονομαζόμενος τίγρης της γαλλικής πολιτικής, δύο φορές πρωθυπουργός της χώρας του και πρόεδρος του συνεδρίου για την ειρήνη το 1919 στις Βερσαλλίες. Ίδρυσε την εφημερίδα Ορόρ (Αυγή), στην οποία δημοσιεύτηκε το άρθρο του Εμίλ Ζολά «Κατηγορώ» για την υπόθεση Ντρέιφους. Γεννήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου του 1841.

Δεκέμβριος:

Με νομοσχέδιο της κυβέρνησης του Ελευθερίου Βενιζέλου, καταργείται το κεκτημένο της 25ετίας για τους δημοσίους υπαλλήλους, προκειμένου να διεκδικήσουν σύνταξη. Μετά τη διαπίστωση της αύξησης του μέσου όρου ζωής στην Ελλάδα, η κυβέρνηση ανεβάζει το όριο για παροχή σύνταξης κατά πέντε χρόνια, καθιερώνοντας της 30ετία. Επιστήμονες κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου ότι, έτσι που πάνε τα πράγματα, η Ελλάδα κινδυνεύει να καταντήσει χώρα γερόντων και συνταξιούχων.

(Έθνος της Κυριακής, 1.8.1999) (τελευταία επεξεργασία, 17.6.2009)